

ВІДГУК
офіційного опонента, доктора економічних наук, професора
Шипуліної Юлії Сергіївни
на дисертацію Квашиної Юлії Анатоліївни на тему;
«Управління формуванням інноваційного потенціалу підприємства»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
073 «Менеджмент» галузі знань 07 - Управління та адміністрування

Актуальність теми дисертаційної роботи
та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Інноваційний потенціал виступає системоутворюючим фактором та необхідною умовою розвитку, стратегічного успіху сучасного підприємства. Ускладнення та динамізм зовнішнього середовища, кризові явища, підвищення конкурентної боротьби вимагають від підприємств відповідної моделі поведінки через реалізацію інноваційних змін у продуктах та послугах, технологіях ключових бізнес-процесах. Тому важливим є становлення й реалізація нової системи управління, що ефективно здійснює активний пошук, формує та розвиває інноваційний потенціал, створює та використовує стратегічні можливості на засадах адекватної теоретичної бази, нових концептуальних ідей, підходів, організаційних знань.

Особливості розвитку вітчизняних підприємств в воєнних умовах та перспективи їх повоєнної відбудови свідчать про доцільність розробки сучасних підходів до управління процесами створення нової цінності у технологіях, продуктах або послугах за рахунок унікальної комбінації ресурсів, поглиблення наукових засад та розроблення відповідного стратегічного інструментарію. Через те, звернення авторки до такої важливої проблеми, як управління формуванням інноваційного потенціалу підприємств є надзвичайно своєчасним та підтверджує актуальність проведеного Квашиною Юлією Анатоліївною наукового дослідження.

Дисертаційна робота має практичну спрямованість та пов'язана з науково-дослідними роботами, реалізованими згідно плану фундаментальних та прикладних наукових розробок Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця. За темою «Формування стратегічного потенціалу розвитку підприємств будівельної галузі на засадах соціальної відповідальності» (номер державної реєстрації № 0123U104955) здобувачкою Квашиною Ю.А. розроблено методичне забезпечення аналізу сучасного стану підприємств будівельної галузі в Україні. Також за темою «Формування стратегічного інструментарію безпеко-орієнтованого розвитку підприємства» (номер державної реєстрації № 0123U102479) Квашиною Ю.А. розроблено та представлено організаційний інструментарій стратегії розвитку ІТ-компанії «СПЕЦВУЗАВТОМАТИКА».

Отримані здобувачкою науково-практичні результати за зазначеними науковими дослідженнями подані у дисертаційній роботі. Таким чином, тематика дисертації та викладені пропозиції й висновки є актуальними і мають науково-практичне та практичне значення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність та новизна

Аналіз змісту і структури роботи дає підстави для висновку про те, що дисертація є самостійною працею та цілком завершеною. Авторка володіє методами наукових досліджень, що дозволили на високому рівні вирішити певні теоретичні і практичні проблеми, які мають суттєве значення в контексті управління формуванням інноваційного потенціалу підприємства.

Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені у дисертації, мають високий рівень обґрунтованості. Їхня достовірність зумовлена послідовним і логічним викладенням переконливого фактичного і статистичного матеріалу. Для цього дисертанткою проаналізовано значну кількість інформаційних джерел, серед яких законодавчі та нормативно-правові акти України, офіційні матеріали Державного комітету статистики України, дані фінансової та статистичної звітності підприємств Харківського регіону, стандарти якості управління, ресурси мережі Інтернет.

Метою дисертаційної роботи авторка визначає розробку теоретичних положень, методичних і практичних рекомендацій щодо управління формуванням інноваційного потенціалу підприємства.

Розгляд основних результатів дисертаційного дослідження дає змогу зробити висновок про те, що дисертантка в процесі дослідження досягла поставленої мети та розв'язала основні завдання.

В процесі дослідження використані такі загальнонаукові і спеціальні методи й прийоми дослідження: індуктивний і дедуктивний – для виділення ключових понять формування інноваційного підприємства, аналізу і синтезу – для проведення аналізу концептуального базису, узагальнення теоретичних положень до формування інноваційного потенціалу підприємства; методи емпіричного дослідження - спостереження, порівняння для аналізу процесів розвитку підприємств та їх інноваційного потенціалу; економіко-математичні методи, зокрема, метод факторного аналізу головних компонент – для виявлення факторів достатності фінансово-економічного потенціалу підприємств для формування їх інноваційного потенціалу; метод розрахунку інтегрального показника для виділення загальних атрибутів інноваційного потенціалу міжнародних компаній-лідерів; прийоми та методи фінансово-економічного аналізу – для розрахунку показників фінансової стійкості, прибутковості діяльності підприємств; метод аналізу ієрархій для формування портфелю стратегічних заходів; експертні методи для оцінювання рівня сформованості інноваційного потенціалу підприємств.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень підкреслює рівень апробації результатів дослідження, що представлений працями у фахових наукових виданнях та матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях серед яких: «Цілі сталого розвитку: проблеми і можливості досягнення в Україні та світі» (м. Київ, 20 жовтня 2022 р.), «Сучасні проблеми моделювання соціально-економічних систем» (м. Харків, 6-7 квітня 2023 р.), «Особливості функціонування економіки в умовах кризи» (м. Черкаси, 31 січня 2024 р.), «Фінансово-економічний потенціал країни і регіонів: механізми

функціонування в сучасних умовах» (м. Одеса, 2 лютого 2024 р.), «Міжнародна наукова конференція з економічного розвитку та спадщини Семена Кузнеця» (м. Харків, 25 квітня 2024 р.).

Структура дисертаційної роботи відображає логічність здійсненого дослідження та особливості наукового аналізу проблеми і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел.

У вступі до дисертаційної роботи (стор. 20-26) авторка висвітлює стан проблеми, обґрунтовує актуальність дослідження, визначає мету та формулює завдання.

У першому розділі (стор. 27–84) дисертанткою у повній мірі представлено внесок вітчизняних та зарубіжних наукових шкіл у розвиток даної галузі економічної науки. Авторка зупинилася на базових категоріях та поняттях процесів управління інноваційним розвитком (стор. 34–45), визначила економічні умови та науково-технологічні чинники впливу на інноваційний потенціал підприємств та його змістовне наповнення (стор. 27-34), узагальнила та визначила основні теоретичні підходи та положення до формування інноваційного потенціалу підприємства (стор. 44-46), концептуальні положення та принципи стратегічного управління інноваційним потенціалом підприємства (стор. 47-60, 62). Проведена дисертанткою систематизація стратегічного інструментарію управління інноваційним потенціалом підприємства (стор. 79-81) підкріплюється визначенням призначення стратегічного інструментарію за складовими та їх змістовного наповнення.

У другому розділі дисертанткою розроблено методичне забезпечення аналізу процесів формування інноваційного потенціалу підприємств (стор. 85-99), проведено аналіз інноваційного потенціалу підприємств та процесів їх розвитку (стор. 103-140);

Розроблене методичне забезпечення аналізу процесів формування інноваційного потенціалу підприємств складають етапи-завдання збору, обробки, упорядкування даних та вибору показників та методів; сукупність методів аналізу та оцінювання; результати та їх інтерпретація (стор. 98-103).

За результатами проведеного аналізу інноваційних, конкурентних та інституційних умов функціонування підприємств встановлено найбільш значущі чинники щодо національних інноваційних політик у формуванні сприятливого бізнес-клімату для розвитку їх інноваційного потенціалу (стор. 104-113), виклики та ризики для реалізації та підтримки інноваційних процесів розвитку та конкурентоспроможності вітчизняних підприємств (стор. 114-124).

На основі аналізу та оцінювання інтегральних показників діяльності найбільш інноваційних компаній світу, оцінено чинники формування інноваційного потенціалу (стор. 125-128), виявлено та побудовано моделі спільних ознак формування та розвитку їх інноваційних потенціалів (стор. 128-140).

У третьому розділі дисертанткою сформовано методичний підхід до управління формуванням інноваційного потенціалу підприємства, основною ідеєю якого виступає процес розробки та реалізації стратегії розвитку підприємства – від концепції та бізнес-моделі до її реалізації (стор. 144-149).

Представлений методичний підхід до управління формуванням інноваційного потенціалу підприємства доведено до апробації на вітчизняних компаніях ІТ-галузі ТОВ «СПЕЦВУЗАВТОМАТИКА» та ДП «ЕКОВУДБУД». Інформаційно-аналітичне забезпечення складають методи, показники та критерії відповідно етапам: виявлення та аналізу факторів формування інноваційного потенціалу вітчизняних ІТ-компаній (стор.151-162); оцінка вибору стратегічних напрямів формування інноваційного потенціалу (стор.175-180); факторний аналіз, що проведений методом головних компонент, процесів достатності фінансово-економічного потенціалу для формування інноваційного потенціалу вітчизняних ІТ-компаній (стор.181-186); експрес-оцінка організаційних умов стратегії розвитку ТОВ «СПЕЦВУЗАВТОМАТИКА» та ДП «ЕКОВУДБУД» (стор.190-199).

Розроблений Квашиною Ю.А. стратегічний інструментарій є складовою організаційного забезпечення формування інноваційного потенціалу підприємства й представляє комплекс заходів, пріоритетність яких визначено методом аналізу ієрархій (стор.173-180).

Підсумовуючи, можна впевнено стверджувати, що Квашиною Ю.А. досягнута поставлена мета і виконані заплановані завдання; робота містить задекларовані елементи наукової новизни та їх наукову і практичну обґрунтованість. Виклад положень дисертації є достовірним, обґрунтованим, логічним, послідовним, і таким, що відповідає цілям і завданням дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в розробленні й обґрунтуванні теоретико-методичних засад управління формуванням інноваційного потенціалу підприємства. Зокрема, до найбільш вагомих і значущих результатів, що містять наукову новизну відносяться:

- методичний підхід до управління формуванням інноваційного потенціалу підприємства, що містить положення (стор. 62-63, 146-147) та принципи (стор.52-53), методичне забезпечення (стор.149-150), стратегічний інструментарій (стор.174), які відповідають парадигмі стратегічного управління розвитком підприємства, умовам та вимогам науково-технічного прогресу, цифрової економіки (стор.41-42, 46-48), соціальної відповідальності ведення бізнесу (стор.113-124) та, на відміну від традиційного ресурсного підходу до формування інноваційного потенціалу, базуються на нових можливостях використання інформаційних технологій, організаційних знань та досвіду, бізнес-моделей моделей стратегічної поведінки (стор.201-202);

- стратегічний інструментарій формування інноваційного потенціалу підприємства що, представлений комплексом методів, способів, процедур й заходів за інформаційно-аналітичною та організаційною складовими (стор.176-180) відповідно етапам формування стратегії розвитку від концептуальної ідеї, розроблення бізнес-моделі до формування інноваційного портфелю (стор.149-150);

- інформаційно-аналітичне забезпечення управління формуванням інноваційного потенціалу підприємств, що удосконалено за рахунок сформованого комплексу методів, моделей, показників та критеріїв (стор.94-97, 98-101). Це дозволило побудувати моделі регресійної залежності та виявити

спільні ознаки формування інноваційного потенціалу світових компаній-лідерів (стор.127-139): достатності їх економічного потенціалу для впровадження та виводу на ринок проривних інновацій; ефективного партнерства за рахунок участі в глобальних науково-технологічних кластерах; інноваційної бізнес-моделі; високого рівня діючої культури інновації;

- змістовне наповнення поняття «формування інноваційного потенціалу підприємства» (стор. 30-31, 50-51), що дістали подальшого розвитку на засадах виділення та уточнення категорії менеджменту «інноваційна бізнес-модель» (стор.147-149), сутність якої подається через етап цілевизначення в стратегії розвитку та розглядається як ключова складова процесу стратегічного управління бізнес-процесами із створення цінності, забезпечення ресурсами, знаннями та способами отримання максимально можливого прибутку;

- інформаційно-аналітичний та організаційний інструментарій дістали подальшого розвитку за рахунок обґрунтування вибору (стор.180) та визначення пріоритетності заходів формування інноваційного потенціалу підприємства (стор. 190-192, 195) за напрямками: стимулювання інноваційної діяльності, забезпечення трансферу технологій та комерціалізації ідей, інформатизації бізнес-процесів менеджменту, моніторингу інноваційної діяльності.

Теоретична цінність і практична значущість одержаних наукових результатів

Теоретична цінність отриманих наукових результатів полягає в узагальненні, удосконаленні та розвитку теоретичних положень до управління формуванням інноваційного потенціалу за рахунок визначення сутності поняття «формування інноваційного потенціалу підприємства» (стор. 30-31) та обґрунтування авторського підходу до його трактування (стор. 50-51) через встановлення взаємозв'язку між поняттями «інноваційна бізнес-модель» та «стратегічний інструментарій формування інноваційного потенціалу», виділення етапу цілевизначення в стратегії розвитку підприємства (стор.147-148), обґрунтування принципів управління формуванням інноваційного потенціалу, які забезпечують: економічну достатність інноваційного потенціалу для впровадження та виводу на ринок проривних інновацій (стор.130-137); ефективне партнерство за рахунок участі компаній в глобальних науково-технологічних кластерах (стор.113-117); реалізації інноваційної бізнес-моделі діючої культури інновації (стор. 127-130); дотримання соціальної та екологічної відповідальності (стор.137-140).

Практична цінність положень дисертації полягає в удосконаленні методичного підходу до управління формуванням інноваційного потенціалу підприємства, використання якого представлено стратегічним інструментарієм, інформаційно-аналітичним та організаційним забезпеченням, а саме:

- організаційний інструментарій реалізації стратегії розвитку, що дозволило розробити комплекс стратегічних заходів з активізації партнерської взаємодії, їх інформаційної прозорості, забезпечення фінансово-економічної підтримки, формування лояльності персоналу до інноваційних змін (стор. 174-180);

- методичне забезпечення аналізу процесів формування інноваційного

потенціалу підприємств, що представлено методичним забезпеченням побудови моделей регресійної залежності між інтегральним показником інноваційного потенціалу та рейтингом інноваційності світових компаній (стор.127-137), моделей факторів фінансово-економічного потенціалу для реалізації інноваційних можливостей вітчизняних підприємств (стор. 181-186);

– методичне забезпечення експрес-оцінювання організаційних умов розробки стратегії інноваційного розвитку підприємства за критеріями: стимулювання та мотивації персоналу на інноваційний розвиток, залучення менеджерів та партнерів до управління інноваціями, діджиталізації менеджменту, діагностики простору бізнес-інновацій (стор. 190-195);

Отримані здобувачкою Квашиною Ю.А. нові теоретико-методичні розробки та запропоновані на їх основі практичні рекомендації знайшли свою реалізацію в діяльності ДП «ЕКОВУДБУД» (довідка № 24/11-05 від 22.11.2024 р.) та ТОВ «СПЕЦВУЗАВТОМАТИКА» (довідка № 718-1/04 від 10.09.2024 р.), а також у навчальному процесі Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця при викладанні дисциплін «Управління персоналом міжнародною компанією» та «Інформаційно-аналітичний інструментарій міжнародного бізнесу».

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи висвітлено у 10 наукових працях, серед яких 5 статей в наукових фахових виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз та зараховуються як 4 публікації, що подано до захисту дисертації; 5 тез доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях. Загальний обсяг опублікованих праць за темою дисертації становить 4,9 ум.-друк. арк., з них особисто здобувачці належить 3,9 ум.-друк. арк. Апробацію результатів дисертаційної роботи слід вважати достатньою.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація Квашиної Юлії Анатоліївни має традиційну структуру: анотація, вступ, три розділи, висновки, список використаної літератури, додатки. У додатках є копії довідок про практичне використання результатів дослідження. Обсяг основного тексту дисертації становить 10,7 авт. арк., що відповідає встановленим вимогам. Зміст роботи викладено в чіткій логічній послідовності, що проілюстровано відповідними таблицями та рисунками, робота написана в науковому стилі. Оформлення дисертації відповідає вимогам Наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 р. №40 зі змінами від 31.05.2019 р.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

До числа дискусійних питань та зауважень слід віднести:

1. У роботі здобувачка спирається на положення процесного, системного, інституціонального та компетентнісного підходів (підрозділ 1.2) та по суті розглядає процес формування інноваційного потенціалу як процес стратегічного управління розвитком підприємства (стор.144-150). Однак таке «широке» визначення об'єкту не дозволяє зосередити увагу авторки та фокус дослідження

на більш конкретному визначенні інноваційного потенціалу підприємства, а тому й його кількісного оцінювання.

2. Заслуговує на увагу заявлений авторський погляд (підрозділ 1.1, рис. 1.2, стор. 30) на зміст інноваційного потенціалу, що визначений складовими – інформаційна, людська, технологічна. Такої позиції слід було й надалі дотримуватися при розробленні методичного підходу до управління формуванням інноваційного потенціалу, інформаційно-аналітичного та стратегічного інструментарію. Однак здобувачка не достатньо чітко дотримується саме цієї позиції при аналізі та оцінювання інноваційного потенціалу світових компаній-лідерів.

3. В дисертації багато уваги приділено аналізу передових практик світового досвіду у застосуванні стратегічного інструментарію управління інноваційним розвитком міжнародних компаній (підрозділ 1.3, стор. 70-73). Тим часом, у повній мірі не розкрито застосування стратегічного інструментарію управління інноваційним потенціалом вітчизняних компаній.

4. В розробленому авторкою стратегічному інструментарії формування та реалізації інноваційного потенціалу підприємства заходи поділено за напрямками: налагодження ефективних комунікацій та довгострокового партнерства, формування балансу цілей розвитку та інтересів груп стратегічного впливу, формування системи управління знаннями підприємства, фінансово-економічне забезпечення, формування лояльності та готовності персоналу до реалізації інноваційних змін (табл. 3.5, стор.174). Вибір альтернативних заходів визначається критеріями ресурсовитратності інноваційного проєкту, сприйняття усім персоналом важливості інноваційних змін, актуальність для підприємства зробленого вибору, не розглядаючи при цьому характеристики соціальної відповідальності.

5. Авторка слушно наводить в методичному підході до експрес-оцінювання організаційних умов розробки стратегії інноваційного розвитку підприємства результати оцінки рівня управління організаційними знаннями компанії «ЕКОВУДБУД»(стор.201-202, рис.3.17). При цьому не в повній мірі розкрито методику оцінювання сформованого авторкою комплексу показників, що значно посилює практичну значущість заявленого підходу.

Разом з тим слід зауважити, що наведені дискусійні положення та зауваження зовсім не знижують цінності отриманих дисертанткою наукових результатів.

Загальний висновок

Дисертація Квашиної Юлії Анатоліївни на тему «Управління формуванням інноваційного потенціалу підприємства» є актуальним, завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням.

Подана до захисту дисертація написана науковим стилем, матеріал викладений у логічній послідовності, висновки науково обґрунтовані та підтверджуються результатами досліджень.

Дисертація Квашиної Юлії Анатоліївни за змістом відповідає спеціальності 073 «Менеджмент», за якістю теоретичних та методичних розробок відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора

філософії. Тему дисертаційного дослідження необхідним чином розкрито; поставлену мету досягнуто; завдання дисертаційної роботи виконано; результати дослідження мають наукову новизну, теоретичне значення та практичну цінність.

Дисертація Квашиної Юлії Анатоліївни «Управління формуванням інноваційного потенціалу підприємства» за своїм змістом відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме вимогам пунктів 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ №44 від 12.01.2022 р., а її авторка – Квашина Юлія Анатоліївна – заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Офіційний опонент,
професор кафедри маркетингу
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»,
доктор економічних наук, професор

Юлія ШИПУЛІНА

Підпис *Юлія Шипуліна*
ЗАСВІДЧУЮ:
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР
НАЦІОНАЛЬНОГО-ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
Юлія Шипуліна
" " 20

